

कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता

कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता -तारादेवी चालिसे, २०६९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय
विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोध पत्र

शोधार्थी

तारादेवी चालिसे

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६९

कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली केन्द्रीय
विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोध पत्र

शोधार्थी

तारादेवी चालिसे

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०६९

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली स्नाकोत्तर तह (शैक्षिक वर्ष : २०६६=६७) दोस्रो वर्षकी छात्रा तारादेवी चालिसेले कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता शीर्षकको शोध पत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँको शोध कार्यसँग म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

मीरा प्रधान

शोध निर्देशक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर ।

मिति : २०६९/०५/०७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विभागकी छात्रा तारादेवी चालिसेले स्नातकोत्तर तहमा नेपाली विषयको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेको कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता नामक शोध पत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१.	विभागीय प्रमुख : प्रा. डा. देवी प्रसाद गौतम	.....
२.	शोध निर्देशक : मीरा प्रधान	.....
३.	वाह्य परीक्षक : मोहनराज शर्मा	.....

मिति : २०६८/०५/०७

कृतज्ञता ज्ञापन

कपिल लामिछानेको लघु कथाकारिता शीर्षकको प्रस्तुत शोध पत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्घाय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष दसौं पत्रको प्रयोजनार्थ आदरणीय गुरुमा मीरा प्रधानज्यूको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । उहाँले आफ्ना विविध व्यस्तताहरू बीच आफ्नो अमूल्य समयको प्रवाह नगरी मलाई प्रेरणा, सल्लाह सुभाष, र निर्देशनका साथै अनुपलब्ध सामग्रीहरू उपलब्ध गराई सहयोग गरेकाले नै यो शोध पत्र यस रूपमा तयार हुन सकेको हो । प्राज्ञिक सल्लाह तथा कुशल निर्देशनका लागि विद्वान् गुरुप्रति श्रद्धाभाव प्रकट गर्छु । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत शोध शीर्षकलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी मलाई यस विषयमा शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख एवम् आदरणीय गुरु प्रा.डा. देवी प्रसाद गौतम तथा विभागका अन्य सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति अनुगृहीत छु । शोधको शीर्षक चयनदेखि अन्त्यसम्म मलाई सहयोग गर्ने भैरहवा बहुमुखी क्याम्पसका क्याम्पस प्रमुख डा. कोपिल लामिछानेप्रति पनि आभारी छु । सामग्री सङ्कलन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय, राष्ट्रिय पुस्तकालय, मदन पुरस्कार पुस्तकालयको अमूल्य सहयोग पनि मेरा लागि उल्लेख्य छ । अतः ती पुस्तकालयका कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अनेक बाधा अड्चन तथा अप्ठ्याराहरू आइ पर्दा पनि मलाई उचित साधन, समय र वातावरण दिएर मेरो अध्ययनलाई निरन्तरता दिने मेरा आदरणीय आमा विष्णुदेवी चालिसे, बुवा देवीप्रसाद चालिसे तथा दाजु जय पौडेलप्रति चीर ऋणी रहने छु । त्यस्तै यसमा सहयोग गर्ने दिदीहरू देवी, माया भाईहरूमा चन्द्र, सौरभ र सूर्य प्रति पनि आभारी छु । मलाई शोध कार्य सम्पन्न गर्ने क्रममा मात्र नभएर जीवनको मार्ग दर्शन समेत गर्नु हुने मेरा श्रीमान् नारायण भुसालज्यूप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु ।

यसका साथै शोध कार्य सम्पन्न गर्ने क्रममा मलाई विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग गर्ने साथीहरू बिष्णु भट्टराई, सुनित बराल, निर्मला ज्ञवाली लागयत मलाई प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई स्मरण गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६९

त्रि.वि. दर्ता नं.: ९२-५०-१७०१-२००५

परीक्षा क्रमाङ्क : २८०७९३

मिति : २०६८/०५/०७

.....
तारादेवी चालिसे

विषय सूची

शोध निर्देशकको सिफारिस	पृष्ठ
स्वीकृत पत्र	क
कृतज्ञता ज्ञापन	ख
विषय सूची	ग
सङ्क्षेपीकृत सूची	घ
	ज

पहिलो परिच्छेद

शोध परिचय	१-७
१. विषय परिचय	१
२. समस्या कथन	२
३. शोध पत्रको उद्देश्य	३
४. पूर्व कार्यको समीक्षा	३
५. अध्ययनको औचित्य, महत्व र उपयोगिता	६
६. शोध कार्यको सीमा	७
७. शोधविधि	७
७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	७
७.२ सामग्री विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार र ढाँचा	७
८. शोध पत्रको रूपरेखा	७

दोस्रो परिच्छेद

लघु कथाको सैद्धान्तिक परिचय	९-२४
२.१ विषय प्रवेश	९
२.२ लघु कथाको सङ्क्षिप्त परिचय र परिभाषा	९
२.२.१ लघु कथाको परिभाषा	११
२.३ लघु कथाको आकृति (आयाम)	१४
२.४ लघु कथाको विशेषता	१५
२.५ लघु कथाका तत्वहरू	२०

तेस्रो परिच्छेद

कपिल लामिछानेको सङ्क्षिप्त जीवनी र लघु कथागत प्रवृत्ति	२५-४६
३.१ विषय प्रवेश	२५

३.२ कपिल लामिछानेको सङ्क्षिप्त जीवनी	२५
३.३ कपिल लामिछानेका प्रकाशित लेख, रचनाहरु	२६
३.४ सम्मान तथा पुरस्कारहरु	२६
३.५ कपिल लामिछानेको लघु कथागत प्रवृत्ति	३८
३.३.१ समसामयिकता	३९
३.३.२ व्यङ्ग्यात्मकता	३९
३.३.३ स्वैरकल्पनागत प्रवृत्ति	४०
३.३.४ सूत्रात्मकताको प्रस्तुति	४१
३.३.५ सामाजिक यथार्थवादी प्रवृत्ति	४१
३.४.६ आलोचनात्मक यथार्थवादी प्रवृत्ति	४२
३.४.७ भय, आतङ्क र सन्त्रास प्रस्तुत गर्ने प्रवृत्ति	४२
३.४.८ पात्रको मनोविश्लेषण गर्ने प्रवृत्ति	४३
३.४.९ मानवतावादी स्वर	४४
३.४.१० प्रतीकात्मकता	४४
३.४.११ सामन्ती मनोवृत्तिको चित्रण	४५
३.४.१२ भाषाशैलीगत प्रवृत्ति	४५

चौथो परिच्छेद

अन्यथा र जलमानव लघु कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	४८-९२
४.१ विषय प्रवेश	४८
४.२ अन्यथा लघु कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	४८
४.२.१ पृष्ठभूमि	४८
४.२.२ अन्यथा लघु कथा सङ्ग्रहको संरचना	४८
४.२.३ लघु कथात्मक तपक्का आधारमा अन्यथा लघु कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	४९
४.२.३.१. कथानक	४९
४.२.३.२ चरित्रचित्रण	५३
४.२.३.३ परिवेश	५६
४.२.३.४ भाषाशैली	५८
४.२.३.५ दृष्टिबिन्दु	६१
४.२.३.६ उद्देश्य	६३
४.२.४ शीर्षक सार्थकता	६५
४.३ जलमानव लघु कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	६५
४.३.१ पृष्ठभूमि	६५

४.३.२ जलमानव लघु कथा सङ्ग्रहको संरचना	६६
४.३.३ लघु कथात्मक तपवका आधारमा जलमानव लघु कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	६६
४.३.३.१ कथानक	६७
४.३.३.२ चरित्र चित्रण/पात्रविधान	७९
४.३.३.३ परिवेश	८२
४.३.३.४ भाषाशैली	८४
४.३.३.५ दृष्टिविन्दु	८७
४.३.३.६ उद्देश्य	८९
४.३.४ शीर्षक	९१
४.३.५ निष्कर्ष	९२

पाँचौं परिच्छेद

उपसंहार	९४-९५
५.१ निष्कर्ष	९४
५.२ सम्भावित शोध शीर्षकहरू	९५
सन्दर्भ सामग्री सूची	९६-९७

सङ्क्षेपीकृत सूची

सङ्क्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
इ.सं.	इस्वी संवत्
उप.प्रा.	उप-प्राध्यापक
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
गैसस	गैर सरकारी संस्था
डा.	डाक्टर
डी.एस.पी.	डिप्टिक्ट सिनियर पुलिस
ते.सं	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
चौ.सं	चौथो संस्करण
दै.	दैनिक
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
ने.क.पा.	नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी
प्र.जि.अ.	प्रमुख जिल्ला अधिकारी
प्र.स.	प्रथम संस्करण
प्रा.	प्राध्यापक
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय
पृ.	पृष्ठ
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
वि.नि.	विद्यालय निरीक्षक
वि.सं.	विक्रम संवत्
सम्पा.	सम्पादक